

Täysistunto

Torstai 23.2.2023 klo 16.00—20.24

5. Aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannusvaikuttavuus

Valiokunnan oma asia O 15/2021 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 13/2022 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 13/2022 vp.

Avaan keskustelun. — Ja esittelypuheenvuoro, edustaja Alanko-Kahiluoto, olkaa hyvä. [Hälinää] — Odottakaa hetki.

Keskustelu

17.05 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunta on käsitellyt aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannusvaikuttavuutta tilaamansa tutkimuksen pohjalta. Tutkimuksessa suositellaan muun muassa palveluiden kustannustietojen ja pehmeiden vaikutusten mittaamisen kehittämistä, kustannustietojen nykyistä suurempaa käyttämistä palveluiden johtamisessa ja kehittämisessä sekä vaikuttavuus- ja kustannusvaikuttavuusarvioinnin kehittämistä. Aktiivisen työvoimapolitiikan palvelut ovat kohdennettuja palveluita, joiden tavoitteena on työnhakijan työllistyminen, työllistymisvalmiuksien parantaminen ja työmarkkinoiden kohtaannon parantaminen. Tarkastusvaliokunta on käsitellyt mietinnössään palveluiden kustannustietojen saataavuutta ja kehittämistä, pehmeiden vaikutusten mittaamista, heikommassa työmarkkina-asetmassa olevien henkilöiden palvelujen järjestämistä sekä arvioinnin kehittämistä.

Käsittelen ensimmäiseksi palveluiden kustannusvaikutuksia.

Aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden tehokas järjestäminen vaatii tuekseen tietoa näiden palveluiden kustannuksista. Kustannustietoa on tällä hetkellä saatavissa, mutta se ei ole riittävän yksityiskohtaista palveluiden kehittämisen ja arvioinnin tarpeisiin. Kustannustiedot eivät myöskään ole kaikilta osin valtakunnallisesti vertailukelpoisia. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan työllisyyden kuntakokeilussa mukana olevilla kuntakokeilukunnilla ei ole riittävästi tietoa alueensa palveluiden kustannuksista. Julkisten työllisyyspalveluiden siirtyessä kuntien vastuulle vuoden 2025 alussa riskinä on, että kustannustietojen hajanaisuus lisääntyy ja vertailukelpoisuus heikentyy. Yhtenä ratkaisuna tähän voisi olla valtakunnallisen tietojärjestelmän kehittäminen ja kuntien sitouttaminen järjestelmän hyödyntämiseen siten, että kustannustiedot kerätään yhdenmukaisesti.

Valiokunnan näkemyksen mukaan on tärkeää, että myös kuntakokeilukunnilla on käytössään riittävät tiedot järjestämiensä työvoimapalveluiden kustannuksista kustannustehokkaan palvelutarjonnan varmistamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että kustannustietojen yhtenäisyys, valtakunnallinen vertailukelpoisuus sekä tietojen helppo saatavuus ja käy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

tettävyys varmistetaan TE-palvelut 2024 -uudistuksen valmistelussa. Palveluiden kustannustietojen luotettavuutta, saatavuutta ja yksityiskohtaisuutta tulee valiokunnan mielestä edelleen kehittää siten, että ne palvelisivat nykyistä paremmin johtamista ja palveluiden kehittämistä.

Seuraavaksi käsittelen aktiivisen työvoimapolitiikan palvelujen pehmeitä vaikutuksia.

Osassa aktiivisen työvoimapolitiikan palveluista ei tavoitella suoraa työllistymistä avoimille työmarkkinoille vaan toimintakyvyn ja hyvinvoinnin parantumista, jotka pidemmällä aikavälillä mahdollistavat työllistymisen. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan palvelut. Palvelujen pehmeillä vaikutuksilla tarkoitetaan työ- ja toimintakykyyn liittyviä tekijöitä. Palveluiden pehmeitä vaikutuksia ei tällä hetkellä seurata laajamittaisesti työvoimapalveluissa, eikä niistä tuoteta systemaattista tietoa. On olemassa valmiita mittareita, joita voitaisiin käyttää työvoimapalveluiden pehmeiden vaikutusten mittaamiseen. Lupaavin tällainen mittari on valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan Työterveyslaitoksen kehittämä Kykyviisari-menetelmä, jota jo jonkin verran käytetään TE-palveluissa. Valiokunnan mielestä on tärkeää, että palveluiden pehmeitä vaikutuksia pystytään seuraamaan ja että pehmeät vaikutukset otetaan huomioon arvioitaessa aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden vaikuttavuutta. Sen vuoksi valiokunta pitää tarpeellisena, että työ- ja toimintakykyä kuvaavien mittareiden kehitystyötä jatketaan.

Seuraavaksi puhun hieman heikommassa työmarkkina-asemassa olevien palveluista.

Merkittävä erityispiirre vaikeimmin työllistyvien henkilöiden ryhmässä on, että tarvitaan monialaista yhteistyötä ja räätälöityjä palveluita ja palvelupolkuja. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää asiakkaan palvelujen nivelvaiheisiin ja palvelupolkujen seurantaan. Valiokunta katsoo, että nämä näkökohdat tulee huomioida palveluja suunniteltaessa ja kehitettäessä. Kolmannen sektorin järjestöt osana välityömarkkinoita ovat tärkeä osa vaikeasti työllistyvien henkilöiden palvelujärjestelmää. Valiokunta katsoo, että kolmannen sektorin järjestöjen erityislaatuisuus työllisyyspalveluiden tarjoajina ja työkyvyn kehittäjinä tulee tunnistaa ja turvata. Valiokunnan mielestä välityömarkkinoita tarvitaan, jotta polku pitkästä työttömyydestä avoimille työmarkkinoille olisi mahdollinen. Valiokunta katsoo myös, että tarvitaan riippumatonta tutkimusta ajantasaisen tiedon saamiseksi järjestöjen roolista työllisyyttä edistävien palveluiden tarjoajina sekä näiden palveluiden vaikuttavuudesta.

Viimeisenä vielä käsittelen arvioinnin kehittämistä.

Palveluiden kehittämisen tulee perustua tietoon toimenpiteiden vaikutuksista. Tällä hetkellä palvelujen vaikutuksista on tehty jonkin verran tutkimuksia muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön toimesta. Jatkuvaa seurantatietoa palvelujen vaikutuksista tuotetaan kuitenkin rajoitetusti. Asiantuntijoiden mukaan nykyistä kattavamman asiakasrekisteritiedon pohjalta olisi mahdollista saada tietoa eri asiakasryhmille parhaiten sopivista palveluista ja palvelupoluista. Valiokunnan mielestä on tärkeää pyrkiä kohdentamaan palveluita eri asiakasryhmille heidän tarpeitaan vastaavasti. Näin varmistetaan myös palveluiden tuottaminen kustannustehokkaalla tavalla.

Uudistuksia ja palveluita suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon myös niiden vaikutusten arviointi. Luotettavinta tietoa aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteiden ja toimenpidekokonaisuuksien vaikuttavuudesta sekä kustannusvaikuttavuudesta voidaan saada satunnaistetuilla kokeilla. Satunnaistetut kokeet tuovat arvioinnin myös osaksi aktiivisen työvoimapolitiikan toteutusta, sillä niitä toteutetaan yhteistyössä toimeenpanijoiden ja tutkijoiden kanssa. Valiokunta katsoo, että toimenpiteiden arvioinneissa tulee käyttää satunnaistamista silloin, kun lainsäädäntö sen sallii kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökul-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

masta. On toisaalta huomattava, että satunnaistamiseen perustuva lähestymistapa ei välttämättä sovellu ihan kaikkien toimenpiteiden arviointiin.

Lopuksi valiokunnan päätösehdotus. Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy viisi lausumaa. Valiokunnan lausumaehdotukset ovat seuraavat:

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannustietojen saatavuudesta ja valtakunnallisesta vertailukelpoisuudesta, kun julkisten työllisyyspalveluiden järjestäminen siirtyy kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta. Kustannustietoja tulee olla saatavilla kattavasti arviointikäyttöön kustannusvaikuttavien työvoimapolitiikan palveluiden kehittämiseksi riippumatta palveluiden järjestäjästä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii yhteistyön ja tiedonkulun varmistamisesta kuntien ja hyvinvointialueiden välillä julkisten työvoimapolitiikan palveluiden siirtyessä kuntien vastuulle. Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluiden ja palvelupolkujen tulee olla toimivia ja niistä tulee huolehtia myös muutosten yhteydessä.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, miten olemassa olevia työ- ja toimintakykyä mittaavia mittareita olisi mahdollista ottaa käyttöön aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden pehmeiden vaikutusten mittaamiseksi. Tietoa palveluiden vaikuttavuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi tulee olla käytettävissä myös niissä palveluissa, joista työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei ole ensisijainen tavoite.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, onko heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleville suunnatut palvelut kaikilta osin tarkoituksenmukaista järjestää osana työvoimapolitiikan palveluita vai tulisiko niiden olla osa sosiaali- ja terveyspalveluita.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että riippumatonta tutkimusta järjestöjen roolista työllisyyttä edistävien palveluiden tarjoajina sekä näiden palveluiden vaikuttavuudesta on saatavilla. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

17.15 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Kiitos valiokunnan puheenjohtajalle mietintömme esittelystä.

Mietinnössä on paljon tärkeitä näkökulmia, jos ja kun halutaan kehittää aktiivisen työvoimapolitiikan kustannusvaikuttavuutta. Otan tässä esille valikoiden vain muutaman asian, mutta suosittelen kaikkia asiasta kiinnostuneita lukemaan koko mietinnön.

Onnistuminen työllisyysasteen nostamisessa edellyttää, että työttömille tarjottavat palvelut vastaavat työttömien tarpeisiin ja ovat oikea-aikaisia sekä kustannusvaikuttavia. Valiokunta on jo aiemmin mietinnöissään todennut, että työllisyyden hoidossa tarvitaan tarkempaa tietoa toimien vaikuttavuudesta. Tämä edellyttää tietopohjan parantamista sekä uudistusten vaikutusarviointien huomioimista jo uudistusten suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa. Myös olemassa olevaa tietoa tulee käyttää aiempaa paremmin politiikkatoimien suunnittelussa.

Nyt valiokunnan tilaamassa tutkimuksessa haluttiin selvittää aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannuksia sekä kustannusten suhdetta niiden hyötyyn eli vaikuttavuuteen. Tutkimusten tulosten mukaan yksityisen sektorin palkkatuella, oppisopimuskoulutuksella, työvoimakoulutuksella, omaehtoisella opiskelulla, työttömyystuella ja starttirahalla on suurimmat positiiviset työllisyys- ja tulovaikutukset. Osa tutkimuksessa arvioituista palveluista on luonteeltaan sellaisia, ettei niillä välttämättä tavoitella suoraan työl-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

listymistä avoimille työmarkkinoille. Tällaisilla palveluilla voi kuitenkin olla myönteisiä vaikutuksia osallistujien hyvinvointiin ja terveyteen. Näitä vaikutuksia kutsutaan toimenpiteiden pehmeiksi vaikutuksiksi.

Pehmeitä vaikutuksia ei valiokunnan tilaamassa tutkimuksessa ollut mahdollista arvioida aineistopuutteiden vuoksi, mutta valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan osalla arvioiduista palveluista on todennäköisesti vaikutuksia osallistujien hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Toisaalta näistä pehmeistä vaikutuksista ei ole tehty kunnollista tutkimusta eikä niistä tuoteta systemaattista tietoa.

Näihin palveluihin osallistuminen saattaa olla kannattavaa myös julkisen talouden näkökulmasta, mikäli parantunut hyvinvointi vähentää tarvetta julkisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja johtaa mahdollisesti myöhemmin työllistymiseen avoimille työmarkkinoille. Esimerkiksi kuntoutuksen työtoiminnan piirissä oleville henkilöille toimintaan osallistuminen lisää heidän yhteiskunnallista osallisuuttaan, sosiaalisuuttaan sekä arjen toimintakykyä. Henkilöitä on myös helpompi ohjata terveyspalveluiden piiriin silloin, kun he ovat kuntoutuksen työtoiminnan piirissä.

Arvoisa puhemies! Keskeinen periaate työttömän työnhakijan työllistymisessä on oikea-aikaiset ja tarvetta vastaavat palvelut. Tämä periaate ei tällä hetkellä välttämättä toteudu heikommassa työmarkkina-asemassa olevien palveluiden osalta. Merkittävä erityispiirre vaikeimmin työllistyvien henkilöiden ryhmässä on, ettei yksittäinen toimenpide suinkaan ole riittävä vaan tarvitaan monialaista yhteistyötä ja räätälöityjä palveluja ja palvelupolkuja. Monella tarpeet lähtevät terveyspalveluista, joista sitten parhaimmillaan edetään askel kerrallaan valmennuksen ja koulutuksen kautta palkkatuettuun työhön ja avoimille työmarkkinoille. Tässä prosessissa korostuu kokonaisvaltainen palvelutarpeen arviointi ja asiakkaan tarpeiden tunnistaminen sekä niihin vastaaminen.

Palvelutarpeen arviointiin tulisi panostaa riittävästi aikaa heti TE-palveluiden alkuarvioinnissa. Tutustumalla asiakkaan tilanteeseen, vahvuuksiin ja työllistymisen esteisiin hänet voidaan ohjata tarpeita ja tavoitteita vastaavien palveluiden piiriin. Työttömien määräaikaishaastattelut ovat olleet oikeasuuntainen uudistus, sillä aikaisemmin työ- ja toimintakyvyn ongelmat havaittiin varsin pitkällä viiveellä. Heikommassa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt tarvitsevat ongelmiinsa monialaisia palveluita ja laajaa ammattitaitoa vaativaa palveluohjausta.

Tärkeä osa prosessia on sellainen palvelupolkujen suunnittelu, jossa kiinnitetään erityistä huomiota nivelvaiheisiin. Palveluprosessin ohjauksen ja seurannan tulee olla alusta loppuun saakka mielellään yksittäisen virkailijan vastuulla. Tällä hetkellä näin ei työvoimapalveluissa valitettavasti tapahdu. Asiantuntijoiden mukaan tällaisen palvelumallin hyödyllisyydestä pitkään työttömänä olleille ja muille, joilla on merkittäviä työllistymisen esteitä, on runsaasti tutkimusnäyttöä. Valiokunta katsoo, että tämä tulee huomioida näitä palveluja suunniteltaessa ja kehitettäessä.

Palvelupolkuihin liittyy läheisesti yhteistyö eri sektorien välillä. Merkittävä osa heikommassa työmarkkina-asemassa olevista työttömistä tarvitsee työkuntoa parantavia terveyspalveluja ennen siirtymistään osaamista parantavien palveluiden piiriin. Aiemmin kunnat ja tämän vuoden alusta hyvinvointialueet ovat velvoitettuja järjestämään terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia työttömille. Terveyspalvelujen tarpeen tunnistaminen ja niihin ohjaaminen on puolestaan TE-toimistojen ja erityisesti työvoiman palvelukeskuksen vastuulla. Tämä edellyttää yhteistyötä sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäjien kanssa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

Yhteistyön kehittäminen työllisyyspalveluiden ja terveystyöpalveluiden kesken on jäänyt aivan liian vähäiselle huomiolle. Myös nykyinen lainsäädäntö luo esteitä eri sektoreiden väliselle tiedonkululle ja yhteistyölle. Asiantuntijoiden mukaan on tärkeää kehittää lainsäädäntöä ja eri hallinnonalojen yli meneviä palveluprosesseja, jotta asiakas saisi hänen tilanteeseensa kokonaisvaltaisesti huomioitavia palveluja ja toimintojen vaikuttavuuden arviointia pystyttäisiin tekemään koko palveluketjun kokonaisuus ja jatkumo huomioiden. Terveystyöpalveluilla on tärkeä rooli heikossa työmarkkina-asemassa olevien kuntoutuksessa, minkä vuoksi työllisyyspalveluiden ja terveystyöpalveluiden väliseen yhteistyöhön on panostettava hyvinvointialueilla, jotta heikommassa työmarkkina-asemassa olevien kuntoutus ei vaarannu terveystyöpalveluiden osalta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Filatov, olkaa hyvä.

17.21 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Työttömyyden hoidossa on tärkeää tunnistaa silloin, kun palveluita tarjotaan, kuljetaanko kohti työtä vai kuljetaanko ensin kohti työkykyä ja sen jälkeen kohti työtä. Tämä on ollut meille hankalaa meidän nykyisessä järjestelmässä, koska me olemme aina mitanneet vain suoria työllistymistuloksia.

Silloin kun itse tein selvityshenkilöraporttia pitkäaikaistyöttömyyteen liittyen ja välityömarkkinoista, niin esitin, että me ottaisimme käyttöön tällaisen niin sanotun RAVA-indeksin, joka on ikäihmisten kunnosta tuttu väline. Se ottaisi huomioon, miten kaukana ihminen on työmarkkinoista. Mielestäni on hyvä, että tässä raportissa valiokunta on tunnistanut nämä erot — siellä arvioidaan sitä, milloin haetaan niitä kovia työllistymistuloksia ja miten välineet toimivat tästä näkökulmasta, mutta siellä arvioidaan myös sitä, miten nämä pehmeämmät välineet vievät ihmistä kohti työmarkkinoita. Tässä huomataan se, että meillä ei ole näitä välineitä riittävästi. Niitä on erilaisissa kokeiluissa kehitetty, mutta niitä ei ole kunnolla valtakunnallisesti otettu käyttöön, ja mielestäni olisi tärkeää, että me ottaisimme huomioon myös tämän puolen.

Samalla tavalla esimerkiksi sosiaaliturvakomitean työssä on otettu huomioon se, että työmarkkinatuesta on ikään kuin tullut yhteiskunnassamme vähän sellainen kaatoluokka. Siellä on niitä ihmisiä, jotka ovat siellä hakeakseen töitä ja jotka sieltä työllistyvät, mutta siellä on paljon myös niitä ihmisiä, jotka ovat joutuneet sinne, koska heidän ensisijainen sosiaaliturvansa on päättynyt. Vaikkapa esimerkiksi sairauspäivärahat ovat loppuneet, sen jälkeen ei ole ollut mitään muuta sosiaaliturvan muotoa ja ollaan päädytty työmarkkinatuelle. Seuraus on se, että työmarkkinatuella olevia ihmisiä pyritään työllistämään, mutta sairasta ei auta se, että häntä pyritään työllistämään, jos ei häntä ensin hoideta terveeksi ja kuntouteta työkykyiseksi.

Nyt kun me muutamme meidän työvoimapolitikkamme siten, että vastuu siirtyy enemmän kunnille, mutta samanaikaisesti olemme siirtäneet sosiaali- ja terveystyöpalveluita hyvinvointialueille, niin tulevaisuuden menestyksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että me osaamme yhdistää sekä työvoimapolitikan että sosiaali- ja terveystyöpalvelut. Tästä esimerkiksi OECD osoittaa hyvin tutkimuksellansa, että Suomessa on poikkeuksellisen paljon työttömiä ihmisiä, joiden työn saamisen esteenä on terveys. Silloinkin kun me mietimme kannusteita, minkälaista kannustinpolitiikkaa me teemme tai vaikkapa minkälaista sosiaaliturvapoliittikkaa me teemme, on tärkeää tunnistaa, että työttömissä on hyvin erilaisia ihmisiä. Sen vuoksi olisi ehkä syytä miettiä, että jos me yhdistämme sosiaaliturvaa, niin me rakentaisimme mallin, jossa palvelut tulevat ensisijaisesti sen ihmisen tarpeen mukaan ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

sosiaaliturva on yhteinen, koska nyt meillä on niinpäin, että ihminen saa palvelut sen mukaan, minkä sosiaaliturvan piirissä hän on.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Puisto, olkaa hyvä.

17.24 Sakari Puisto ps: Hyvä puhemies! Meillä on itse asiassa ollut nyt peräkkäisinä päivinä samaan teemaan liittyviä asioita tässä muutamakin. Nyt on käsittelyssä tämä aktiivinen työvoimapolitiikka ja sen palveluiden kustannusvaikutukset, mihin liittyy palkkatuet, starttirahat, työvoimapoliittinen koulutus ja muu koulutus ja se, miten ihmiset pääsevät näistä eri portaista tietysti mieluiten kohti aktiivisia avoimia työmarkkinoita, mutta myös se, miten esimerkiksi erilaisissa palkkatukimuodoissa — siellähän on yksityistä puolta ja julkista ja järjestöjä — ihmiset menevät näissä ikään kuin virtauksissa eteenpäin.

Tässä mainittiin nämä satunnaistetut kokeet. Olen aikaisemminkin istuntosalissa tuonut esiin sen, että on tärkeää, että tutkijat otetaan jo ennen näitä kokeita mukaan tähän, jotta he pystyvät suunnittelemaan niitä. He olisivat mukana tässä itse toteutuksessa ja sitten myös jälkiarvioinnissa, tämä olisi hyvin tärkeää.

Nyt tiistaina täällä salissa oli käsittelyssä tämä Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle koskien finanssipolitiikan valvontaa, ja siellä puolestaan käsiteltiin yleensäkin työllisyystoimien vaikutuksia. Siellä sanottiin muun muassa yleisestikin ottaen: ”Työllisyystoimien ennakoituja vaikutuksia on käsitelty epäjohtomukaisesti hallituksen ja ministeriöiden julkaisuissa. Niissä on muun muassa rinnastettu työllisyyspotentiaaleja kuvaavia arvioita ja varsinaisia vaikutusarvioita. Epäjohtomukaisten esittämistapojen takia toimenpiteiden vaikutusten summasta ja jopa tavoitteiden saavuttamisesta on esillä toisistaan poikkeavia arvioita.” Eli nyt kun haetaan tätä vertailukelpoisuutta valtakunnallisesti näissä aktiivisen työvoimapolitiikan toimissa, niin meillä on myös tämä yleisempi ongelma, mikä pitäisi korjata.

Eilen salissa käsitelimme myös tätä julkisten työvoimapalveluiden, siis TE-palveluiden, siirtoa kunnille tai näille työllisyysalueille, mitkä siis määritellään siten, että niissä pitää olla työvoimaa ainakin se 20 000. Siinä käytin itsekin pitkän puheenvuoron, ja me korostimme perussuomalaisissa sitä, että nämä palvelut nimenomaan pitää kohdistaa tarpeisiin. Siellä yksi erityinen huoli, mikä on ajankohtainen, on nimenomaan tämä jo aikaisemminkin mainittu kuntouttava työtoiminta. Eli nyt kun nämä työllisyyspalvelut meillä siirtyvät kuntiin tai työllisyysalueille, niin kuitenkin hyvinvointialueilla on sitten tätä kuntouttavaa työtoimintaa. Miten tämä saadaan toimimaan yhteen, se on nyt aika akuutti asia. Siellähän on tehty lausuma — yhteisymmärryksessä käsittääkseni — että tehdään tämä vaikutus selvitys 2026, [Puhemies koputtaa] mutta kehotan, että tähän kiinnitetään nyt oikein pikaisesti huomiota.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

17.28 Minna Reijonen ps: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Nyt käsittelemme aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannusvaikutusta, ja tämä on ollut ihan mielenkiintoista lukea. Jos miettii näitä ihmisiä, jotka ovat tällä tavalla, että onko sitä työtä vai eikö sitä ole työtä, niin sitten on myös mietittävä, että joskus aina tuntuu, että on tehty myös semmoisia ratkaisuja, että on kaunisteltu tilastoja ja tempputyöllistetty ihmisiä. Se ei välttämät-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

tä ole aina ihan järkevä ratkaisu, vaan pitää tietysti miettiä sitä ihmisen kokonaisuutta niin, että tämä pystyy työllistymään jatkossa ja tekemään hyviä ratkaisuja.

Kun tämä siirtyy nyt kuntien vastuulle, niin ihan mielenkiintoista olisi tietää ne kustannukset, mitä kaikkia kustannuksia tästä nyt tulee, kun tässä tuli esille, että tämmöistä uutta järjestelmää ollaan luomassa. Olisi ihan jännä tietää, paljonko niitä kustannuksia tästä oletetaan tulevan.

On myös huomioitava, että on myös ihmisiä, joista tavallaan tuntuu, että heitä roikotetaan vain sillä tavalla näissä byrokratialoukuissa, vaikka heillä ei enää olisikaan työllistymisen mahdollisuuksia ja koulutusmahdollisuuksia välttämättä. Totta kai semmoisessa tilanteessa olisi järkevää päästää jo ihminen eläkkeelle. Joskus tuntuu, että ihmiset jäävät roikkumaan tämmöisesti ikävään välikäteen. Tähän kyllä toivoisin, että kiinnitettäisiin huomiota enemmän. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

17.29 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Halusin vielä tulla puhumaan mietintömme pohjalta välityömarkkinoista ja niiden roolista työllistymisessä ja myöskin elämänhallinnassa, ja tämä — ainakin puheeni loppuosa — liittyy osittain siihen, mitä edustaja Reijonen tuossa äsken kyseli.

Välityömarkkinoiden tehtävänähän on toimia matalan kynnyksen väylänä kohti avoimia työmarkkinoita. Ne on tarkoitettu lähinnä vaikeasti työllistyville työnhakijoille parantamaan heidän työmarkkina-asemaansa. Kuntien ohella kolmannella sektorilla toimivilla järjestöillä, säätiöillä, yhdistyksillä, työpajoilla ja sosiaalisilla yrityksillä on tärkeä rooli välityömarkkinoilla. Ne järjestävät ja tuottavat työllisyyttä edistävää toimintaa, palveluita ja koulutusta. Keinoina ovat muun muassa kuntouttava työtoiminta, työkokeilut, työvoimakoulutus, palkkatuetty työ ja erilaiset kuntoutukset. Parhaimmillaan työskentely välityömarkkinoilla johtaa työllistymiseen avoimille työmarkkinoille.

Kaikkia heikossa työmarkkina-asemassa olevia työttömiä ei kuitenkaan ole mahdollista työllistää avoimille työmarkkinoille edes vahvojen subventioiden avulla. Työttömien, kaikkein heikoimmassa asemassa olevien osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen edistämiseksi perustettu Työkanava Oy on askel oikeaan suuntaan, mutta Työkanava ei kuitenkaan tule soveltumaan kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työttömien auttamiseen, koska heillä työ- ja toimintakyvyn vajeet usein estävät työskentelyyn sitoutumisen tai se ei ole heille mahdollista.

Moni pitkäaikaistyötön saa järjestössä tehdyn palkkatukijakson aikana kokemuksen osallisuudesta yhteiskuntaan, mahdollisuuden auttaa toisia ihmisiä sekä rutiinin omaan arkeensa. Välityömarkkinoiden ja järjestöjen rooli palveluiden tarjoajana ei toisaalta liity pelkästään vaikeimmin työllistyvien työ- ja toimintakyvyn parantamiseen vaan myös työhön, jota nämä henkilöt järjestöissä tekevät. Tällä työllä on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys. On töitä, jotka saattaisivat jäädä tekemättä ilman järjestöjen, säätiöiden ja yhdistysten tarjoamaa palkkatuettua työtä — näistä mainittakoon vaikka ikäihmisten luona tehtävät lumityöt tai kierrätyskeskuksissa tehtävä työ.

Välityömarkkinoita tarvitaan, jotta polku pitkästä työttömyydestä avoimille työmarkkinoille olisi mahdollinen ja jotta heikossa työmarkkina-asemassa olevat saisivat mahdollisuuden mielekkääseen työhön ja siltä osin merkitykselliseen elämään. Nyt tarvitaan riip-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

pumatonta tutkimusta ajantasaisen tiedon saamiseksi järjestöjen roolista työllisyyttä edistävien palvelujen tarjoajina sekä myös näiden palvelujen vaikuttavuudesta.

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä yhdestä asiasta eli alentuneesti työkykyisten palveluiden järjestämisestä välityömarkkinoilla. Muun muassa järjestöjen tuottamissa palveluissa, kuten kuntouttavan työtoiminnan tai muun vastaavan toiminnan piirissä, on saattanut olla jopa kymmenenkin vuotta työttöminä olleita henkilöitä, joilla on todettu työkyvyn alentuneen pysyvästi terveydellisistä syistä. Nämä syyt eivät kuitenkaan ole oikeuttaneet esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeeseen, jonka ehtoja on viime vuosina kiristetty. Asiakkaina on paljon myös sellaisia henkilöitä, joilla ei ole aiemman työhistoriansa tai koulutuksensa vuoksi edellytyksiä siirtyä vaatimuksiltaan jatkuvasti kiristyvälle avoimille työmarkkinoille. Myöskään sanktiot eivät toimi tässä ryhmässä, vaan pikemminkin ne johtavat siihen, että ryhmään kuuluvien henkilöiden tilanne heikkenee entisestään. Tällä hetkellä yritetään kuntouttaa ja aktivoida sellaisia työttömiä, jotka vielä muutama vuosikymmen sitten luokiteltiin työvoiman ulkopuolisiksi.

Osallistuminen työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin parantaa kuitenkin hyvin todennäköisesti myös näiden henkilöiden hyvinvointia — siitäkin huolimatta, ettei se johda työllistymiseen avoimille työmarkkinoille. Näiden henkilöiden osalta tarvitaan työvoimapolitiittista ja sosiaalipoliittista keskustelua kaikkein mielekkäimmästä ratkaisusta. Heidän kohdallaan olisi nyt syytä miettiä, ovatko työvoimapolitiittiset toimenpiteet paras ja mielekäs tapa tuottaa näitä hyvinvointivaikutuksia vai olisiko niihin olemassa joku parempi tapa. Asiantuntijat meidän valiokunnassa suosittelevat uusien arviointitutkimusten tekemistä erityisesti tästä aiheesta. Nyt olisi tarpeen selvittää, miten tälle kohderyhmälle suunnatut palvelut voidaan tarkoituksenmukaisesti järjestää ja onko niiden paikka osana työvoimapolitiikan palveluita vai tulisiko niiden olla mieluummin osa sosiaali- ja terveystalouden palveluita tai olisivatko ne jossain muualla. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Alanko-Kahiluoto, olkaa hyvä.

17.34 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Arvoiset edustajat, kiitän lämpimästi tästä monipuolisesta ja erinomaisesta keskustelusta ja mielenkiinnostanne tarkastusvaliokunnan mietintöä kohtaan. Tässä tuli erittäin hyviä näkökohtia juurikin esimerkiksi koskien näitä heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, jotka voivat pitkäänkin tosiaan olla ikään kuin byrokratian pompoteltavina tai heillä saattaa olla semmoinen tunne, että heitä ikään kuin pompotellaan tai pidetään pitkään esimerkiksi jossakin palvelussa, josta kuitenkin sitten semmoista tosiasiallista työllistymisen toivoa ei tälle henkilölle pääse syntymään. Viittaan tässä nyt esimerkiksi vaikka kuntouttavaan työtoimintaan, josta selvityksetkin osoittavat, että se aika heikosti kuitenkin ohjaa sitten takaisin työmarkkinoille.

Tässä kohtaa pidän hirveän tärkeänä sitä havaintoa, joka tässä meidän valiokuntamme selvityksessä tuli, että asiantuntijoiden mukaan tarvitaan kattavampaa tietoa siitä, miten erilaiset palvelut ja palvelupolut sitten vaikuttavat erilaisiin asiakasryhmiin — mistä on eniten hyötyä yksilölle itselleen, ja mitä se toisaalta sitten kustantaa yhteiskunnalle? Mikä on vaikuttavuus yhteiskunnan näkökulmasta? Jos meillä olisi tällaista tietoa, niin silloin ehkä pystyttäisiin myöskin tekemään oikeampia päätöksiä sieltä viranomaisten taholta, että mihin palveluihin ohjataan kukin henkilö, mistä palveluista kukin henkilö kaikkein parhaiten hyötyy. Pidän itse hyvin surullisena sitä, että ihminen saattaa ikään kuin vastoin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

omaa tahtoaankin joutua sellaisiin palveluihin, joista hänelle itselleen ei olisi hyötyä. Ihmisellä saattaisi olla esimerkiksi halua vaikkapa opiskella, oppia uusi ammatti, mutta sitten palvelujärjestelmä ei tunnista hänessä semmoista kyvykkyyttä tai motivaatiota. Tässä meillä on kyllä hirveän paljon tekemistä.

Mutta kiitän sitten lopuksi myöskin meidän valiokuntaamme. Tämä oli meidän, tarkastusvaliokunnan, viimeinen mietintö nyt tällä vaalikaudella, joka tuotiin tänne saliin, ja kiitän valiokuntaa yksimielisestä, rakentavasta työskentelystä ja aktiivisesta osallistumisesta valiokunnan toimintaan, ja kiitän myöskin tätä salia tästä hyvästä keskustelusta. — Kiitos paljon.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kemppi, olkaa hyvä.

17.37 Hilikka Kemppi kesk: Arvoisa puhemies! Lämmin kiitos tarkastusvaliokunnalle tästä tehdystä työstä asian parissa. Erityisesti tämä huomio, että kuntouttavaa työtoimintaa tulee kehittää, on mielestäni erittäin ajankohtainen, ja toivon, että tähän nyt tarrataan, kun uudet hyvinvointialueet ovat aloittaneet. Ja tietenkin myös tämä TE24-uudistus mahdollistaa sen, että nyt tässä yhteistoiminnassa suunnitellaan uudelleen tätä kuntouttavaa työtoimintaa.

Työelämän ulkopuolella olevia työikäisiä on reilusti yli miljoona, kun katsotaan 15—74-vuotiaita, ja heistä arviolta jopa 65 000 haluaisi työskennellä ja arvioi myös olevansa työhön kykeneviä. Tässä on menty parempaan suuntaan, nimittäin tämä on melkein 50 000 vähemmän kuin vuotta aiemmin, mutta se on ilman muuta edelleenkin liikaa — liikaa ihmisiä, jotka haluaisivat tehdä töitä, mutta ovat työelämän ulkopuolella. Ongelma on ilmiselvä. Osatyökykyisten henkilöiden mahdollisuus osallistua työelämäänsä lisää yhdenvertaisuutta, vähentää työttömyyttä ja laskee työkyvyttömyyseläkemenoja. Ajattelen, että erityisesti kyse on inhimillisestä oikeudesta ja sen järjestämisestä.

On myös rehellistä nostaa tähän keskusteluun se, että nykyinen määrä hyvinvointia on mahdollista jatkossa vain, jos me teemme kansana enemmän työtä. Ja niin kuin tänäänkin kyselytunnilla kuulumme, tämä osaajapula riivaa kaikkialla Suomessa. Siis nykyinen sosiaaliturva, koulutus ja muu yhteiseksi hyväksi rakennettu on mahdollista vain, jos yhä useampi tekee työtä. Siksi minusta on käsittämätöntä, että meillä on työelämän ulkopuolella 65 000 ihmistä, jotka toivovat pääsevänsä työhön kiinni. Me emme tietenkään halua minkäänlaista etuuksien pudotuspeliä, ja sen takia tämä vääryys tulee korjata. Tunnen liian monta ihmistä, joiden suurin haave on saada olla hyödyksi, kuulua johonkin ja tehdä työtä, mutta joille ovet eivät avaudu. Ihmettelen myös sitä, miten emme ole saaneet Suomeen rakennettua osatyömarkkinoita, jotka ottaisivat huomioon esimerkiksi omaishoitajatilanteissa olevien ihmisten arjen — sen, että ei pysty välttämättä olemaan kahdeksasta neljään työsuhteessa, vaan tarvitsee lyhyempää työsuhdetta.

Työelämää pitää ilman muuta parantaa. Suomessa on ennennäkemätön työvoimapula kaikkialla ja liki kaikilla aloilla. Suomi tarvitsee tällaisen tekijäreformin, ja tekijäreformilla ajattelen, että sen tavoitteena on parempi työhyvinvointi ja inhimillisempi työelämä, yrittäjyyden edistäminen kaikilla rintamilla, työurien pidentäminen ja työkyvyttömyyden ehkäisy. Ja ajattelen, että erityisessä keskiössä on tämä kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen. — Kiitoksia tästä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Niemi, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

17.40 Veijo Niemi ps: Arvoisa herra puhemies! Kiitän tarkastusvaliokunnan jäsenenä puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajaa salissa hyvistä puheenvuoroista ja tietysti siitä hyvästä yhteisestä työstä, mitä teimme tarkastusvaliokunnassa neljän vuoden aikana. Emme koskaan saaneet oikeastaan mitään kiistoja taikka äänestyksiä aikaiseksi, vaan teimme mielestäni erittäin hyvää työtä.

Tällä kohtaa haluan nostaa erityisesti yhden asian esille tästä mietinnöstä, ja se oli nämä kierrätyskeskukset. Kierrätyskeskuksissahan on paljon näitä vajaatyökykyisiä ihmisiä, ja heille on maksettu tätä palkkatukea. Tämä palkkatuki oli leikkurin uhan alla, mutta nyt tuli aivan loistava päätös, mistä nyt on jo muutama kierrätyskeskus tuolta Pirkanmaalta minulle soittanut ja kiitellyt. En tietysti voi siitä itselleni kiitosta ottaa, mutta lopullinen päätös oli se, että tämä palkkatuki voidaan pitää edelleen 100-prosenttisena. Tämä oli näille ihan elinehto, koska jos tämä leikkuri olisi leikannut näitä palkkoja, nämä ihmiset olisi jouduttu laittamaan sieltä pois ja erittäin hyvä kierrätys olisi loppunut. Moni tavara on todella hyväkuntoista, mitä sinne viedään, kunhan sitä vähän fiksataan tai putsataan, ja edelleen ne menevät käyttöön. Tämä on yhteiskunnallisestikin myös merkittävä asia. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitos. — Ja edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

17.41 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Ihan loppuun haluan tarttua yhteen käsitteeseen, jota usein käytetään, kun puhutaan työllistämisestä. Itsekin olen tänä päivänä puhunut osatyökykyisistä, ja se on varmasti ihan yleinen termi, mitä käytetään, mutta olen itse sitten esimerkiksi vammaisten ja muiden, no, vaikeasti työllistyvien ihmisten kanssa keskustellut tästä asiasta, ja he toivoisivat, että puhuttaisiin mieluummin siitä, miten jokaiselle löytyisi sopivaa työtä. Eli ei puhuttaisi osatyökykyisyydestä tai vajaatyökykyisyydestä, koska ihminen ei ole osittainen tai vajaa, vaan lähdetäisiin liikkeelle nimenomaan siitä, että jokaisella on sitä voimavaraa, vahvuutta, osaamista — jotain, jonka varaan voisi rakentaa, ja jokaisen pitää saada kokea olevansa hyödyllinen tässä yhteiskunnassa ja tehdä merkityksellisiä asioita. Eli puhuisimme mieluummin siitä, että jokaiselle löytyisi sopivaa työtä.

Mutta ihan lopuksi minäkin haluan kiittää tässä yhteisesti valiokuntaa ja erityisesti puheenjohtajaa erittäin mielenkiintoisesta ja opettavaisesta neljästä vuodesta. Meillä on ollut hieno valiokunta, ja ollaan tehty yhteistyössä paljon asioita ja viety eteenpäin tärkeitä omia teemoja, kuten esimerkiksi tämä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

17.43 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Tässä äsken nousivat esille nämä omaishoitajat, ja se on kyllä ihan ansiokasta tietenkin nostaa esille. Kyllähän se näin on, että moni omaishoitaja varmasti voisi muussa ansiotyössä käydä, mutta sitten tavallaan kärsisi se omaishoidettavan arki, eli se ei aina mene ihan yksin. Useimmat ovat joko omaishoitajana tai töissä, mutta harva pystyy sitten kuitenkaan olemaan sekä että. Ehkä työnantajienkin pitäisi jotenkin miettiä, mitenkä tätä jatkossa saataisiin sumplittua sillä tavalla, että myös työnantajat arvostaisivat sitä, koska työnantajilla voi olla aikamoisia haasteita siinä, jos ihminen joutuu olemaan aika paljon pois omaishoidettavankin takia. Joten-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 174/2022 vp

kin tähän tarvittaisiin enemmän semmoista uudistusta ja panostusta, että tämä saataisiin toimimaan. Tällä on tosi iso merkitys koko Suomen kannalta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Alanko-Kahiluoto, olkaa hyvä.

17.43 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Kiitoksia! Halusin vielä kiitellä näistä hyvistä puheenvuoroista. Niin kuin tässä on käynyt ilmi, työllisyyspolitiikka kyllä liittyy kaikkiin politiikan osa-alueisiin. Kun puhutaan ihmisten työllistymisestä, puhutaan myöskin koulutuspoltiikasta, puhutaan sosiaalityrvasta ja puhutaan terveystolitiikasta ja asuntopolitiikasta ja näin poispäin.

On hirveän hyvä, että tässä salissa nimenomaan pidetään tämmöinen laaja-alainen näkökulma, ja sitä toivon tietysti myös tulevilta eduskuntavuosilta. Jos ajattelee seuraavan hallituksen ja eduskunnan työmaata, niin esimerkiksi on puhuttu paljon opintotukiuudistuksesta. Meillähän on hirveän monimutkainen opintotukilainsäädäntö, ja olisi kamalan tärkeätä, että myös opintotuki kohtelisi ihmisiä yhdenvertaisesti ja mahdollistaisi opiskelun eri elämänvaiheissa. Ja sitten on myöskin esimerkiksi perusturvauudistus, jota Suomessa on tehty monta vaalikautta. Myös perusturva, sosiaalityrva, on sellainen, jonka pitäisi ehdottomasti tukea kaikkea työn tekemistä, kaikkea opiskelua ja kaikkea elämässä eteenpäin menoa.

Mutta lopuksi nyt vielä: kiitos myöskin valiokunnan varapuheenjohtajalle Merja Mäki-salo-Ropposelle vielä oikein nimeltä mainiten kaikesta hyvästä yhteistyöstä ja koko vaalikaudesta. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi tarkastusvaliokunnan omasta asiastaan O 15/2021 vp laatimaan mietintöön sisältyvät lausumaehdotukset. Asian käsittely päättyi.